

MAJI 2020

NA **VALE NI VAKATAWA**
KACIVAKA NA MATANITU I JIOVA

ULUTAGA ME VULICI ENA:
ME 4-31, 2020

SERE 37

Qaravi Jiova ena Nomu
Vinaka Taucoko

KA ENA VULICI

Eso era lomani Jiova era lomalomarua mera papitaiso mera nona iVakadinadina. Ke va qori nomu rai, ena uqeti iko na ulutaga qo mo vakasamataka eso na ka mo cakava me uqeti iko mo papitaiso.

Nomu Lomani Jiova ena Uqeti Iko Mo Papitaiso

“Na cava e tarova na noqu papitaiso?”—CAKA. 8:36.

O VIA papitaiso mo tisaipeli i Karisito? Levu era papitaiso ni uqeti ira nodra lomani Jiova kei na nodra vakavinavinakataki koya. Dikeva mada na nona ivakaraitaki e dua na vakaillesilesi e vei qaravi vua na ranadi ni Iciopea.

² Ni kila na matanivanua ni Iciopea ni tukuna na iVola-tabu me papitaiso, e sega tale ni wawa. (**Wilika Cakacaka 8:27-31, 35-38.**) Na cava e uqeti koya? E taleitaka na Vosa ni Kalou. E wilika tiko eso na tikina ena ivola i Aisea ni vodo tiko ena qiqi. Ni vosa vei koya o Filipi, e vakaraitaka na matanivanua qori ni vakavinavinakataka na ka e cakava ena vukuna o Jisu. Ia na cava e uqeti koya me lako i Jerusalemi? E lomani Jiova. Eda kila vakacava? Se qai lesu ga mai na sokalou vei Jiova e Jerusalemi. De dua sa biuta na lotu a susugi kina, sa mai lewena tale ga na matanitu e yalataki vua na Kalou dina. Kena ibalebale, na nona **lomani Jiova** e uqeti koya me cakava e dua tale na ikalawa oya me papitaiso, me dua na tisaipeli i Karisito. —Maciu 28:19.

³ Nomu lomani Jiova ena uqeti iko mo papitaiso. Ia ke o lomana se taleitaka eso tale na ka, ena rawa ni **tarova** nomu papitaiso. Ena sala cava? Qo eso na kena ivakaraitaki. De dua o lomani ira vakalevu na nomu vuvale era sega ni tiko ena dina kei ira na nomu itokani. O na rairai lomaleqa gona nira na cati iko ke o papitaiso. (Maciu 10:37) Se, de dua o taleitaka eso na ivalavala e cata na

1-2. Me vaka e tukuni ena Cakacaka 8:27-31, 35-38, na cava e uqeti koya na matanivanua ni Iciopea me papitaiso?

3. Na cava ena rairai tarova e dua me papitaiso? (Raica na kato “E Vakacava tu na iVakarau ni Lomamu?”)

E Vakacava tu na iVakarau ni Lomamu?

E vakatauvatana o Jisu na itukutuku vinaka ena iVolatabu ina itei, na lomada ina duidui qele. (Luke 8:4-8) De dua sa dede nomu vulica tiko na iVolatabu kei ira na iVakadinadina i Jiova. Vakacava mo wilika mada na Luke 8:11-15 qai taroga, 'Na qele cava e tautauvata kei na ivakarau ni lomaqu?'

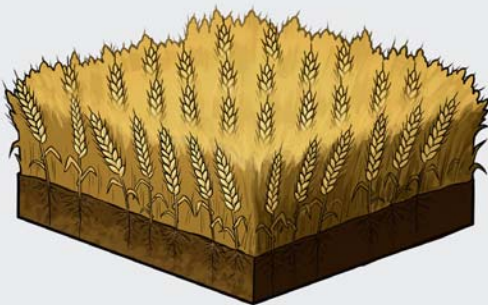
Qele e butuki: Qo o koya e sega ni vakavakarau vinaka ena vuli iVolatabu. E dau vakadaroya na nona vuli se calata na soqoni ni osooso.

Qele veivatu: Qo o koya e vakamalumalumu ena nodra veitemaki kei na nodra veitusaqati na vuvale se ilala me talaidredre kina vei Jiova, e beca tale ga nona ivakatagedegede.

Qele veiwavakavotona: Qo o koya e taleitaka na ka e vulica me baleti Jiova, ia e nanuma ni ilavo kei na iyau ena vakavuna me nuidei, me marau tale ga. E dau calata na nona vuli ni cakacaka, se ogaoga ena ka ni veivakamarautaki.

Qele vinaka: Qo o koya e vulica wasoma na iVolatabu qai saga me muria na ka e vulica. E bibi duadua vua me vakamarautaki Jiova. E tusaqati, e vakatovolei tale ga, ia e wasea tiko ga na ka e kila me baleti Jiova.

Ena vakatau sara ga vei iko na ivakarau ni lomamu. Me vaka ga na kena rawa ni vakamalumutaki, wereci, se vakavinakataki na qele ena vosa vakatautauvata i Jisu, o rawa tale ga ni veisautaka na ka o vakaliuca. Nanuma ena vakatau vei iko na mataqali qele o digia.

Kalou, ena rairai dredre mo biuta. (Same 97:10) Se, o rairai marautaka eso na soqo e sema vei lotu lasu. De dua o vakasamataka na gauna o dau marautaka kina na soqo qori. Qori ena rairai vakadredretaka mo biuta na soqo e cata o Jiova. (1 Kor. 10:20, 21) Kena ibalebale, e bibi mo vakatulewataka: “O cei meu lomana vakalevu?”

O CEI MO LOMANA VAKALEVU?

⁴ E levu na ka vinaka o taleitaka, o vakavinavinakataka tale ga. Kena ivakaraitaki, ni bera ni o vulica na iVolatabu kei ira na iVakadinadina i Jiova, o rairai doka vakalevu na Vosa ni Kalou. De dua o vakaraitaka tale ga nomu lomani Jisu. Ia ni o sa mai kilai ira na iVakadinadina i Jiova, o rairai taleitaka na veimaliwai kei ira. Ia sega ni kena ibalebale qori mo via yalataki iko kina vei Jiova, mo papitaiso tale ga. Na inaki levu ni nomu papitaiso oya na nomu lomani Jiova. Ni o lomani Jiova vakatabakidua, ena sega ni dua na ka me tarova nomu qaravi koya. Kena ibalebale, na nomu lomani Jiova ena uqeti iko mo papitaiso, mo yalodina tiko ga.

⁵ E kaya o Jisu meda lomani Jiova ena lomada taucoko, noda vinaka taucoko, vakasama taucoko kei na noda kaukau taucoko. (Mari. 12:30) O na vulica vakacava mo lomani Jiova vakalevu, mo dokai koya tale ga? Nida vakasamataka vakatitobu na nona lomani keda, ena uqeti keda meda lomani koya. (1 Joni 4:19) Na cava tale o na cakava ni o sa vakila na loloma qori?*

* Eda duidui, eso gona era na rairai sega ni muria sara na veitaravi ni vakatutu ena ulutaga qo.

4. Na cava me inaki levu ni nomu via papitaiso?

5. Na taro cava eda na veivosakitaka?

⁶ **Vulica na veika me baleti Jiova ena veika e bulia. (Wilika Roma 1:20; Vkta. 4:11)** Mo dau vakasamataka vakatitobu na kau kei na manumanu e bulia o Jiova, kei na sala era vakaraitaka kina na nona vuku. Vulica vakalalai na vakatubuqoroqoro ni kena buli na yagomu. (Same 139:14) Mo vakasamataka na kaukau i Jiova ni bulia na matanisiga, e dua vei ira na bilioni na kalokalo.* (Aisea 40:26) Ni o cakava qori, o na dokai Jiova vakalevu. E bibi mo kila ni kaukau o Jiova, e vuku tale ga. Ia o na lomani Jiova vakalevu, o na nona itokani tale ga ke o kilai koya vinaka sara.

⁷ E bibi mo vakadeitaka ni lomani iko vakalevu o Jiova. Vakacava e dau dredre mo vakabauta ni kilai iko na Dauveibuli ni lomalagi kei na vuravura, e kauitaki iko tale ga? Ke va qori na nomu rai, nanuma tiko ni o Jiova e “sega ni yawa . . . vei keda yadua.” (Caka. 17:26-28) E “kila na loma ni tamata kece.” Me vaka ga na ka e tukuna o Tevita vei Solomoni, e yalataki vei iko o Jiova: “Ke o qarai koya o na kunei koya.” (1 Vei. 28:9) O mai vulica vakacava na iVolatabu? E kaya o Jiova, “Au tuberi iko mai . . . vei au.” (Jere. 31:3) Na levu ga ni nomu kila na ka e cakava o Jiova ena vukumu, na levu tale ga ni nomu lomani koya.

⁸ Dua na sala o na vakavinavinakataka

* E levu tale na ivakaraitaki e tiko ena rua na *brochure Was Life Created?* kei na *The Origin of Life—Five Questions Worth Asking*.

6. Me vaka e tukuni ena Roma 1:20, na cava e dua na sala o na kilai Jiova kina?

7. Na cava mo vakadeitaka mo rawa ni lomani Jiova kina vakalevu?

8. O na vakavinavinakataka vakacava na loloma i Jiova?

Noda vulica na iVolatabu e sala vinaka duadua meda volekati Jiova kina, meda kila tale ga na ka e vinakata (Raica na parakaravu 9)

kina na loloma i Jiova oya nomu masu vua. O na lomani Jiova vakalevu ni o tukuna vua na ka o lomaleqataka, o vakavinavinakataka tale ga na ka kece e cakava ena vukumu. Ni o kila ni rogoca o Jiova na nomu masu, sa na qai dei ga na nomudrau veiwekani. (Same 116:1) O na nuidei ni kilai iko vinaka o Jiova. Ia mo volekati koya, ena vinakati mo kila na ka e vinakata, ka e cata kei na vuna e cakava kina eso na ka. E bibi tale ga mo kila na ka e vinakata vei iko. Na sala duadua ga o na kila kina qori oya ni o vulica na nona Vosa na iVolatabu.

⁹ Vulica mo mareqeta na Vosa ni Kalou na iVolatabu. Na iVolatabu duadua ga e vakaraitaka na ka dina me baleti Jiova kei na nona inaki me baleti iko. O na vakaraitaka vakacava ni o mareqeta na iVolatabu? Oya ni o wilika e veisiga, o vakavakarau ena nomu vuli iVolatabu, mo muria tale ga na ka o vulica. (Same

9. O na vakaraitaka vakacava ni o mareqeta na iVolatabu?

119:97, 99; Joni 17:17) Vakacava sa tiko nomu ituvatuva ni wili iVolatabu? O sa muria tiko e veisiga?

¹⁰ Dua na vuna e duatani kina na iVolatabu oya ni talanoataki kina na ka era raica se vakadinadinataka e levu me baleti Jisu. Na iVolatabu duadua ga e donu vinaka na ka e vakamacalataka me baleta na ka e cakava o Jisu ena vukumu. Ni o vulica na ka e tukuna kei na ka e cakava, de dua ena uqeti iko mo nona itokani.

¹¹ Vulica mo lomani Jisu, o na qai lomani Jiova vakalevu. Na cava mo cakava kina qori? O Jisu e vakatotomuria vinaka sara ga na itovo nei Tamana. (Joni 14:9) Kena ibalebale, na levu ga ni nomu vulici Jisu, o na kilai Jiova vinaka kina, o na vakavinavinakataka tale ga na ka e cakava. Vakasamataka mada na levu ni nona yalololoma o Jisu vei ira na dau beci tu ena gauna ya, me vakataki ira

10. Na cava e dua na vuna e duatani kina na iVolatabu?

11. O na lomani Jiova vakacava?

na dravudravua, tauvimate, kei ira na malumalumu. Vakasamataka tale ga na nona ivakasala vei iko kei na kena yaga ni o muria.—Maciu 5:1-11; 7:24-27.

¹² O na rawa ni lomani Jisu vakalevu ni o vakasamataka vakatitobu na levu ni ka e vakuai koya kina me vosoti na noda ivalavala ca. (Maciu 20:28) Ni o kila ni bolemate o Jisu ena vukumu, ena rawa ni uqeti iko mo veivutuni, mo qara tale ga na veivosoti i Jiova. (Caka. 3: 19, 20; 1 Joni 1:9) Na levu ga ni nomu lomani Jisu kei Jiova, na levu tale ga ni nomu via veitokani kei ira era lomani rau.

¹³ **Vulica mo lomani ira era lomani Jiova.** De dua era na sega ni kila na nomu lewenivuvale era sega ni tiko ena dina kei ira na nomu itokani, na vuna o yalataki iko kina vei Jiova. Era na rairai tusaqati iko mada ga. Ena vukei iko o Jiova ni vakarautaka e dua na vuvale vakayalo era lewena na mataveitacini. Ni o kabiti ira, era na lomani iko, era na tokoni iko tale ga. (Mari. 10:29, 30; Iper. 10:24, 25) De dua era na mai tomani iko ena dua na gauna na nomu lewenivuvale mera qaravi Jiova tale ga, mera muria na nona ivakatedegede.—1 Pita 2:12.

¹⁴ **Vulica mo doka na ivakatedegede i Jiova, mo muria sara.** Ni bera ni o kilai Jiova, de dua o lewa tu ga na ka e donu kei na ka e cala. Ia qo, o sa mai kila ni vinaka duadua na ivakatedegede i Jiova. (Same 1:1-3; **wiliki 1 Joni 5:3.**) Vakasamataka mada na ivakasala vakaivolatabu vei ira na tagane

12. Ni o vulici Jisu, ena rawa ni uqeti iko vakacava?

13. Na cava e vakarautaka vei iko o Jiova?

14. Me vaka e tukuni ena 1 Joni 5:3, na cava o vakadinadinataka me baleta na ivakatedegede i Jiova?

vakawati, yalewa vakawati, itubutubu kei ira na gone. (Efeso 5:22–6:4) Ni o muria na ivakasala qori, vakacava o raica ni vinaka nomudou bula vakavuvale? E vinaka na nomu itovo ni o muria na ivakasala i Jiova me baleta na digitaki vakavuku ni ilala? O sa mamarau? (V kai. 13:20; 1 Kor. 15:33) De dua o vakinata ni dina na isaunitaro qori.

¹⁵ Ena so na gauna, ena rairai dredre mo kila na sala mo muria kina na ivakavuvuli vakaivolatabu o sa vulica tiko. E vakarautaka gona o Jiova ena nona isoqosoqo na ivola vakaivolatabu kei na vidio, mo vakaduiduitaka kina na ka e donu mai na ka e cala. (Iper. 5:13, 14) Ni o wilika, vulica, se sarava na ka kece qori, o na raica ni yaga e veiganiti tale ga. Qori ena rawa ni uqeti iko mo lewena na isoqosoqo i Jiova.

¹⁶ **Vulica mo lomana na isoqosoqo i Jiova, mo tokona tale ga.** E tuvanaka o Jiova na nona ivavakoso mera lewena na nona tamata. E ulu ni ivavakoso na Luvena o Jisu. (Efeso 1:22; 5:23) O Jisu e lesia e dua na ilawalawa lailai lumuti me liutaka na tuvanaki ni cakacaka e vuravura. E vakatoka na ilawalawa tagane qori o Jisu me “dauveiqaravi yalodina e vuku.” Eratou raica vakabibi na nodratou itavi me ratou vakani iko vakayalo, mo taqomaki tale ga. (Maciu 24:45-47) Dua na sala e kauaitaki iko kina na dauveiqaravi yalodina e vuku oya nodra digitaki na qase ni ivavakoso era rawata na kena ivakatedegede mera vakatawani iko. (Aisea 32: 1, 2; Iper. 13:17; 1 Pita 5:2, 3) Era gumatua

15. Na cava mo cakava ke dredre mo muria na ivakavuvuli vakaivolatabu?

16. E tuvanaki ira vakacava na nona tamata o Jiova?

na qase ni ivavakoso mera vakacegui iko, era vukei iko tale ga mo toro voleka vei Jiova. Ia e dua na ka bibi era cakava ena vukumu oya nodra vukei iko mo vakavulica eso tale mera kilai Jiova.—Efeso 4:11-13.

17 Vukea eso tale mera lomani Jiova. E tukuna o Jisu vei ira na nona imuri mera vakavulica na veika me baleti Jiova. (Maciu 28:19, 20) Eda rawa ni cakava tu ga me rawa na ivakaro qori. Ia ni o lomani Jiova vakalevu, o na duavata kei na ka erau tukuna na yapositolo o Pita kei Joni: “Keirau na sega ni galuvaka na ka keirau raica kei na ka keirau rogoca.” (Caka. 4:20) Eda na marau vakalevu nida vukea e dua me lomani Jiova. Vakasamata mada nona marau o Filipi na daukaulotu ni vukea na matanivanua ni Iciopea me kila na ka dina ena iVolatabu, me papitaiso sara! Ni o vakatotomuri Filipi,

17. Me vaka e tukuni ena Roma 10:10, 13, 14, na cava meda tukuna kina na veika me baleti Jiova?

o muria tale ga na ivakaro i Jisu mo vunau, o sa vakaraitaka tiko ni o vinakata mo iVakadinadina i Jiova. (**Wilika Roma 10:10, 13, 14.**) De dua o na tukuna tale ga ena gauna qori na ka e taroga na matanivanua ni Iciopea: “Na cava e tarova na noqu papitaiso?”—Caka. 8:36.

18 Dua na vakatulewa bibi mo cakava ena nomu bula oya mo papitaiso. Ni ikalawa bibi na papitaiso, e vinakati mo vakasamataka vinaka na ka e okati kina. Na cava mo kila me baleta na papitaiso? Na cava mo cakava ni bera ni o papitaiso, ni o papitaiso oti tale ga? Ena veivosakitaki qori ena ulutaga e tarava.

18. Na cava ena veivosakitaki ena ulutaga e tarava?

IVAKAMACALA NI IYALOYALO Tabana e 5: E solia na tacida yalewa qo na tikidua vua e dua na goneyalewa ni volivoli tiko.

O NA SAUMA VAKACAVA?

- Na cava na inaki levu ni noda qaravi Jiova? Na vuna?
- Eda na vulica vakacava meda lomani Jiova?
- Ena yaga vakacava noda vakasamataka vakatitobu na vosa vakatautauvata ena Luke 8:11-15?

SERE 28

Mo iTokani
i Jiova

KA ENA VULICI

Ke o nanuma tiko mo papitaiso, e vakarau-taki sara ga na ulutaga qo me baleti iko. Eda na veivosakitaka eso na taro bibi me baleta na papitaiso. Ena kilai ena isau ni nomu taro ke o sa tu vakarau mo papitaiso se sega.

O sa tu Vakarau Mo Papitaiso?

“Ena vakabulai kemuni tale ga . . . na papitaiso.”—1 PITA 3:21.

VAKASAMATAKA mada ke dua e via tara vale. E sa kila rawa tiko na vale vakacava me tara. Vakacava, ena gole sara vakadodonu ena sitoa me volia na iyaya ni vale, me tara sara? Segga. Ni bera ni tekivu, e bibi me cakava rawa e dua na ka. Qori me cakacakataka rawa na kena isau. Na vuna? Me rawa ni kila na levu ni ilavo e tu vua me vakaotia kina na vale. Ke cakacakataka vakavinaka na kena isau, ena vakaotia vinaka na vale.

² Vakacava, o vakasamataka tiko mo papitaiso ni uqeti iko nomu lomani Jiova, o vakavinavinakataka tale ga na ka e cakava? Ke o nanuma tiko qori, na nomu vakatulewa ena vakai koya sara ga na tagane e via tara na nona vale. Ena sala cava? Dikeva mada na ka e tukuna o Jisu ena **Luke 14:27-30. (Wilika.)** E tukuna o Jisu na ka me namaka e dua e via nona tisaipeli. Meda nona imuri, e bibi meda tu vakarau ni ciqoma na “kena isau,” qori noda vosota eso na ituvaki dredre, eda na vakuai keda tale ga. (Luke 9:23-26; 12:51-53) Kena ibalebale ni bera ni o papitaiso, e bibi mo vakasamataka vinaka na ka e okati kina. Qori na sala o na vakarautaki iko vinaka kina mo qarava tiko ga na Kalou ena yalodina ni o dua na lotu va-Karisito papitaiso.

³ Vakacava ena yaga ke o papitaiso mo tisaipeli i Karisito? Io! O koya e papitaiso ena vakalougatataki vakalevu ena gauna qo kei na gauna se bera mai. Meda veivosakitaka mada eso na taro bibi me baleta na papitaiso. Ena macala ena nomu isaunitaro ke o sa tu vakarau mo papitaiso se sega.

1. Na cava ena cakava rawa e dua ni bera ni tara vale?
2. Me vaka e tukuni ena Luke 14:27-30, na cava mo vakasamataka vinaka ni bera ni o papitaiso?
3. Na cava eda na veivosakitaka ena ulutaga qo?

**KA MO KILA
ME BALETA NA YALAYALA
KEI NA PAPITAIISO**

4 Na cava na yalayala? Ni bera ni o papitaiso, e bibi mo yalataki iko rawa. Ni o yalataki iko vei Jiova ena masu, o tukuna vua mai vu ni lomamu ni o na qaravi koya me tawamudu. Kena ibalebale, mo “kua tale ni muria” na lomamu. **(Wilika Maciu 16:24.)** O sa nei Jiova, qori e dua dina na ka dokai. (Roma 14:8) O vakaraitaka tiko vei Jiova ni tekivu qo lako yani, o na vakaliuca na nomu qaravi koya sega ni ka ga o vinakata. Ni o yalayala, o bubului vua na Kalou. E sega ni vakasaurarataki keda o Jiova meda cakava qori. Ia nida sa yalataki keda vua, e namaka meda cakava sara.—Same 116:12, 14.

5 Na cava na duidui ni yalayala kei na papitaiso? Ni o yalayala, e sega ni dua tale e kila, o iko ga kei Jiova. Ia ni o papitaiso, o vakaraitaka e matanalevu ni o sa yalataki iko oti vei Jiova.* E dau vakayacori na papitaiso ena soqo ni tabacakacaka se soqo ni veiwasewase. Kena ibalebale, o vakaraitaka ena nomu papitaiso ni o lomani Jiova na nomu Kalou ena lomamu taucoko, ena nomu vinaka taucoko, ena nomu vakasama taucoko kei na nomu kaukaua taucoko. O vakadeitaka tale ga ni o na qaravi koya me tawamudu.—Mari. 12:30.

6 Vakacava e dodonu sara ga mo papitaiso? Dikeva mada na ka e tukuni ena **1 Pita 3:18-22. (Wilika.)** Na waqa e taya o Noa e vakaraitaka na nona vakabauta. E

* Raica na kato “Rua na Taro Mo Sauma ena Siga ni Papitaiso.”

4. (a) Na cava na yalayala? (b) Ni tukuni ena Maciu 16:24 meda “kua tale ni muria” na lomada, na cava na kena ibalebale?

5. Na cava na duidui ni yalayala kei na papitaiso? 6-7. Me vaka e tukuni ena 1 Pita 3:18-22, na cava e rua na vuna e bibi kina meda papitaiso?

va tale ga qori na nomu papitaiso, e vakaraitaka ni o sa yalataki iko oti vei Jiova. Ia vakacava e dodonu sara mo papitaiso? Io. E vakaraitaka o Pita e rua na vuna. Kena imatai, ena “vakabulai [iko].” Ena sala cava? Ena vakabulai keda na noda papitaiso nida vakaraitaka ena ka eda cakava nida vakabauti Jisu, eda vakabauta ni mai mate ena vukuda, sa vakaturi i lomalagi, sa tiko ena gauna qo ena “ligaimatau ni Kalou.”

7 Kena ikarua, e ‘savasava na noda lewaeloma’ nida papitaiso. Nida yalataki keda vua na Kalou qai papitaiso, eda sa bucina e dua na veiwekani talei kei koya. E vosota na Kalou na noda ivalavala ca nida veivutuni mai vu ni lomada, eda vakabauta tale ga na ivoli. Qori na sala e rawa ni savasava kina na noda lewaeloma ena mata ni Kalou.

8 Na cava me uqeti iko mo papitaiso? Ni o sa vulica vinaka na iVolatabu, o kila e levu na ka me baleti Jiova, na nona itovo kei na ka e dau cakava. Macala ga ni veika o vulica me baleti Jiova e tara sara ga na lomamu, e uqeti iko mo lomani koya vakalevu. Kena ibalebale, na vuna levu dua-dua mo papitaiso kina oya ni o lomani Jiova.

9 Dua tale na vuna o via papitaiso kina oya ni o sa mai kila na ka e tukuna na iVolatabu, o vakabauta tale ga. Dikeva mada na ka e tukuna o Jisu ni veivakaroti me baleta na veivakatisaipelitaki. **(Wilika Maciu 28:19, 20.)** E tukuna o Jisu ni dodonu mera papitaisotaki “ena yaca i Tamada kei na Luvena kei na yalo tabu,” o ira na papitaiso. Na cava e vakaibalebaleta? E dodonu mo vakabauta mai vu ni lomamu na ka dina o sa mai vulica me baleti Jiova, na Luvena o

8. Na cava me uqeti iko mo papitaiso?

9. Me vaka e cavuti ena Maciu 28:19, 20, na cava na ibalebale ni noda papitaiso ena yaca i Tamada kei na Luvena kei na yalo tabu?

Jisu, kei na yalo tabu. E kaukaua na ka dina qori, ena tara na lomamu. (Iper. 4:12) Meda raica mada.

¹⁰ O se nanuma tiko na gauna o vulica kina na ka dina me baleta na Tamada? Na yacana o “Jiova,” e “Cecere Duadua e vuravura taucoko,” e “Kalou dina” duadua ga. (Same 83:18; Aisea 37:16) E Dauveibuli, e dau “veivakabulai.” (Same 3:8; 36:9) E vakarautaka na sala meda vakabulai kina mai na ivalavala ca kei na mate, e vakarautaka tale ga vei keda na inuinui ni bula tawamudu. (Joni 17:3) Ni o yalataki iko qai papitaiso, e vakaraitaka ni o sa dua na iVakadinadina i Jiova. (Aisea 43:10-12) O na lewena na vuvale era qaravi Jiova e vuravura raraba era sakitaka nira vakayacani vua, era vunautaka tale ga yani na yacana. —Same 86:12.

¹¹ E dua dina na ka dokai nida mai kila na ka e tukuna na iVolatabu me baleta na Tamada! Ni o vakabauta na ka dina qori, ena uqeti iko mo yalataki iko vei Jiova qai papitaiso.

¹² E uqeti iko vakacava na ka dina o vulica me baleta na Luve ni Kalou? O Jisu e taravi Jiova ena lomalagi kei na vuravura. E yalorawarawa ni solia na nona bula me keda ivoli. Nida vakaraitaka ena ka eda cakava nida vakabauta na ivoli, ena vosoti na noda ivalavala ca, eda veitokani kei na Kalou, eda na rawata tale ga na bula tawamudu. (Joni 3:16) E noda Bete Levu o Jisu. E vinakata me vukei keda meda vakila na yaga ni ivoli, meda toro voleka tale ga vua na Kalou. (Iper. 4:15; 7:24, 25) Ni Tui ni Matanitu ni Kalou, ena vakayagataki koya o

10-11. Na ka dina cava o sa mai kila me baleta na Tamada, o vakabauta tale ga?

12-13. Na ka dina cava me baleta na Luve ni Kalou o sa mai vulica, o vakabauta tale ga?

Jiova me vakarokorokotaki kina na yacana, me vakaotia na veika ca, me rawati tale ga na veivakalougatataki tawamudu ena Parataisi. (Maciu 6:9, 10; Vkta. 11:15) E laiva vei keda o Jisu na ivakarau meda muria. (1 Pita 2:21) E ivakaraitaki vinaka vei keda ni vakayagataka nona bula me cakava na loma ni Kalou.—Joni 4:34.

¹³ Ni o vakabauta na ka e tukuna na iVola-tabu me baleti Jisu, o na lomana vakalevu na luve ni Kalou mareqeti. Na loloma qori ena uqeti iko mo cakava na loma ni Kalou me vakataki Jisu. O na via yalataki iko sara ga vei Jiova qai papitaiso.

¹⁴ Na cava nomu rai ni o mai vulica na ka dina me baleta na yalo tabu? O mai kila ni sega ni tamata, ia e nona igu tawarairai na Kalou. E vakayagataka na yalo tabu o Jiova me uqeti ira na tagane era vola na iVolatabu, na yalo tabu tale ga qori e vukei keda meda kila na nona Vosa, meda muria tale ga. (Joni 14:26; 2 Pita 1:21) E vakayagataka o Jiova na nona yalo tabu meda rawata na “kaukaua e uasivia na kaukaua ni tamata.” (2 Kor. 4:7) E vakaukauataki keda na yalo tabu meda vunautaka na itukutuku vinaka, vorata na veitemaki, vosota na yalolailai kei na veivakatovolei. E vukei keda tale ga meda vuataka na itovo totoka e okati ena “vua ni yalo tabu.” (Kala. 5:22) E yalorawarawa na Kalou me solia na nona yalo tabu vei ira na gumatua ni kerea vua kei ira na nuitaki koya.—Luke 11:13.

¹⁵ E veivakacegui dina meda kila nida rawa ni nuitaka na yalo tabu meda qaravi Jiova kina! Ni o vakabauta na ka dina o sa mai vulica me baleta na yalo tabu, ena uqeti iko mo yalataki iko vua na Kalou qai papitaiso.

14-15. Na ka dina cava me baleta na yalo tabu o sa mai vulica, o vakabauta tale ga?

BERA NI O PAPITAIISO:

- Mo kilai Jiova vinaka kei Jisu
- Bucina na vakabauta
- Veivutunitaka na nomu ivalavala ca qai veisau
- Yalataki iko vua na Kalou

NI O PAPITAIISO OTI:

- Wilika e veisiga na Vosa ni Kalou qai vakasamataka vakatitobu
- Masu tiko ga
- Vakaliuca tiko ga na Matanitu ni Kalou

Rua na Taro Mo Sauma ena Siga ni Papitaiso

- 1 O sa veivutunitaka nomu ivalavala ca, o yalataki iko vei Jiova qai ciqoma nona veivakabulai ena vuku i Jisu Karisito?
- 2 O kila ni nomu papitaiso o sa dua kina na iVakadinadina i Jiova, mo lewe tale ga ni isoqosoqo i Jiova?

¹⁶ E dua dina na vakatulewa bibi oya mo yalataki iko vei Jiova qai papitaiso. Eda sa vulica mai ni dodonu mo tu vakarau ni ciqoma na kena isau, qori nomu vosota na ituvaki dredre kei na nomu vakuai iko. Ia ena sega ni tukuni rawa na levu ni veivakalougatataki ni vakatauvatani kei na ka o vakuai iko kina. Ena rawa ni vakabulai iko na nomu papitaiso, ena savasava kina nomu lewaeloma ena mata ni Kalou. Na vuna levu duadua mo papitaiso kina oya nomu lomani koya na Kalou o Jiova. E bibi mo vakabauta mai vu ni lomamu na ka dina o sa mai vulica me baleta na Tamada, Luvena, kei na yalo tabu. Ni o vakasamatata vinaka na ka eda vulica qori, vakacava, “O sa tu vakarau mo papitaiso?”

NA CAVA MO CAKAVA NI BERA NI O PAPITAIISO?

¹⁷ Ke o nanuma ni o sa tu vakarau mo papitaiso, macala ga ni levu sara na ka o sa rairai cakava me vinaka kina nomu

16. Na cava eda sa vulica mai?

17. Na cava eso na ka mo cakava ni bera ni o papitaiso?

veiwekani kei Jiova.* O vulica wasoma na iVolatabu, o mai kila kina e levu na ka me baleti Jiova kei Jisu. O bucina na vakabauta. (Iper. 11:6) O nuitaka vakatabakidua na yalayala i Jiova ena iVolatabu, o vakadeitaka tale ga ni o rawa ni vakabulai mai na ivalavala ca kei na mate ni o vakabauta na isoro i Jisu. O veivutunitaka nomu ivalavala ca, o cata sara ga na veika ca o dau cakava tu e liu, o kerei Jiova kina me vosoti iko. O sa veisautaka na ivakarau ni nomu bula, o biuta na nomu itovo makawa, o muria sara na ivakarau ni bula e marautaka na Kalou. (Caka. 3:19) O doudou ni tukuna vei ira eso tale na ka o vakabauta. O vakadonui mo dua na dautukutuku bera ni papitaiso, o tekivu vunau kei ira na lewe ni ivavakoso. (Maciu 24:14) Dua na ka nona sakitaki iko o Jiova ena ka o cakava qori. O vakamarautaki koya dina.—V kai. 27:11.

¹⁸ Na cava tale eso na ka mo cakava ni bera ni o papitaiso? Eda sa vulica mai ni dodonu mo yalataki iko vua na Kalou. Masu vua mai vu ni lomamu qai yalataka vua ni o na qaravi koya ena nomu bula. (1 Pita 4:2) Oti mo tukuna vua na kodineita ni ilawalawa qase ni o sa via papitaiso. Ena qai kerea e vica na qase mo dou veitalanoa. Yalovinaka, kua ni rere ni veitalanoa kei ratou. Nanuma tiko ni ratou kilai iko vinaka na qase ni ivavakoso qori, eratou lomani iko tale ga. Dou na veivosakitaka na ivakavuvuli vakaivolatabu o sa vulica mai. Eratou via vakadeitaka ga ni o sa kila vinaka na ivakavuvuli qori, mo kila tale ga na bibi ni yalayala kei na papitaiso. Ke ratou duavata mo sa na papitaiso, ratou na qai tukuna vei iko ni o rawa ni papitaiso ena soqo ni taba-

* Raica na ivola *Na Cava Eda Vulica ena iVolatabu?* wase 18

18. Na cava tale eso na ka mo cakava ni bera ni o papitaiso?

cakacaka sa voleka se soqo ni veiwasewase.

NA CAVA MO CAKAVA NI O SA PAPITAIISO OTI?

¹⁹ Na cava mo cakava ni o sa papitaiso oti? * Nanuma tiko ni o yalataki iko vei Jiova, o bubului vua. E namaka gona o Jiova ni o na cakava sara na ka o bubuluitaka. Kena ibalebale ni oti nomu papitaiso, e bibi mo na dina ena nomu yalayala. O na cakava vakacava?

²⁰ Kua vakadua ni biuta na ivavakoso. Ni o dua na lotu vaKarisito papitaiso, o sa mai lewe ni “mataveitacini.” (1 Pita 2:17) Era sa nomu vuvale vakayalo na mataveitacini ena ivavakoso. O na volekati ira vakalevu ke o dau tiko wasoma ena soqoni. Wilika e veisiga na Vosa ni Kalou qai vakasamataka vakatitobu. (Same 1:1, 2) Ni o wili-ka oti e dua na wase ni iVolatabu, cegu

* Ke o se bera ni vakaotia na rua na ivola ni vuli *Na Cava Eda na Vulica ena iVolatabu?* kei na *Sala Meda Tiko ga Kina ena Loloma ni Kalou*, e dodonu mo vulica tiko ga kei nomu qasenivuli me yacova ni oti.

19-20. Na cava mo cakava ni o sa papitaiso oti? O na cakava vakacava?

mada, mo vakasamataka vakatitobu na ka o wilika. Ena qai tara na lomamu na Vosa ni Kalou. “Masu tiko ga.” (Maciu 26:41) Ni o masu mai vu ni lomamu, o na volekati Jiova kina. Mo “vakaliuca tiko ga na Matanitu ni Kalou.” (Maciu 6:33) O na cakava qori ni o raica vakabibi na cakacaka vakavunau. Ni o vunau wasoma, o na vaqacacotaka na nomu vakabauta, o na rawa ni vukea kina eso tale mera rawata na bula tawamudu. —1 Tim. 4:16.

²¹ E dua dina na vakatulewa bibi mo cakava oya nomu yalataki iko vei Jiova qai papitaiso. O na vosota eso na ituvaki dredre, o na vakuai iko ena so na ka, ia o na vakalougatataki! Na veika dredre o na rairai sotava ena vuravura qo e “lekaleka qai mamada ga.” (2 Kor. 4:17) Na cava ena rawati ni o papitaiso? O na marautaka na nomu bula ena gauna qo, kei na “bula dina” e se bera mai. (1 Tim. 6:19) Yalovinaka mo vakasamataka vinaka gona qai masulaka na taro qo, “Au sa tu vakarau meu papitaiso?”

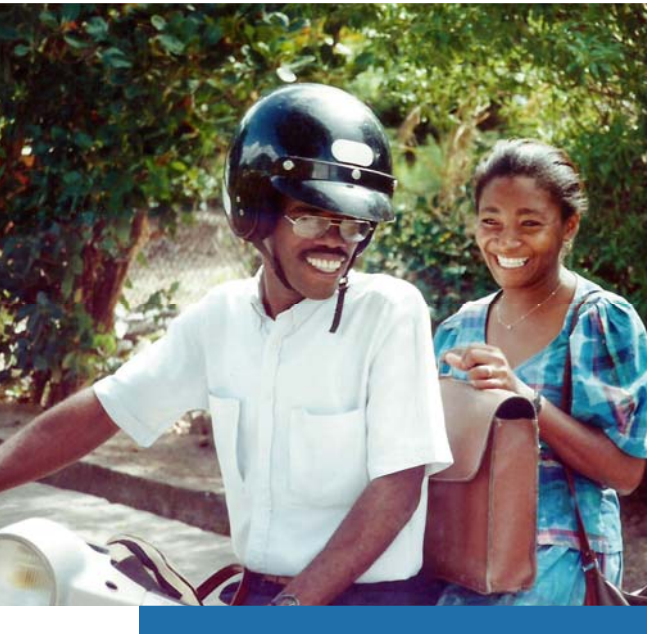
21. Na cava ena rawati ni o papitaiso?

O NA SAUMA VAKACAVA?

- Na cava mo kila me baleta na yalayala kei na papitaiso?
- Na cava mo cakava ni bera ni o papitaiso?
- Na cava mo cakava ni o sa papitaiso oti?

“O Keirau Qo! Moni Talai Keirau!”

TALANOATAKA O JACK KEI MARIE-LINE BERGAME

O NANUMA tiko mo toki ena dua na vanua e vinakati kina na veivuke mo vakarabailevutaka na nomu cakacaka vakaitalatala, de dua e vanuatani? Ke o vakasamataka tiko qori, ena yaga vakalevu vei iko na nodrau ivakaraitaki o Brother kei Sister Bergame.

Rau se tekivu vei qaravi vakatabakidua o Jack kei Marie-Line ena 1988. Erau dau matau ena duidui ituvaki, rau ciqoma tale ga e levu na ilesilesi e Guadeloupe kei French Guiana. E qarava tiko na vanua qori na valenivolavola ni tabana e

Varanise. Meda tarogi Jack kei Marie-Line mada.

Na cava e uqeti kemudrau mo drau vei qaravi vakatabakidua?

Marie-Line: Niu se gone, au dau lai vunau kei Na ena siga taucoko e Guadeloupe, e marama gugumatua. Au dau lomani ira na tamata, ya na vuna au tekivu painia kina ena 1985 ni oti na ga na noqu vuli.

Jack: Niu se itabagone, au dau maliwai ira vakalevu na vei qaravi vakatabakidua era taleitaka na cakacaka vakaitalatala. Au dau painia veivuke ena gauna ni sereki. Ena so na gauna ena muanimacawa, keimami dau vodo basi kei ira na painia me keimami lai tara na nodra yalava. Keimami vunau ena siga taucoko, lai tini sara e matasawa. Au dau marautaka sara ga na gauna qori!

Ni oti ga vakalailai na noqu vakamau kei Marie-Line ena 1988, au kaya sara, ‘E sega sara ga ni dua na neirau icolacola, vakacava me keirau vakarabailevutaka na neirau cakacaka vakaitalatala?’ Au tomani Marie-Line sara ena vei qaravi vakapainia. Ni oti e dua na yabaki, ni oti na vuli ni painia, keirau lesi sara me keirau painia lavotaki. Keirau marautaka sara ga e levu na neirau ilesilesi e Guadeloupe, oti qori keirau sureti me keirau lai vei qaravi i French Guiana.

E veiveisau nomudrau ilesilesi ena veiyabaki sa sivi. E rawa vakacava ni donu tiko ga nomudrau rai?

Marie-Line: Eratou kila vinaka na tacida tagane ena valenivolavola ni tabana e French Guiana ni neirau tikinivolatabu taleitaki na Aisea 6:8. Ni ratou qiri mai, ratou dau veivalitaka ena talevoni, “Drau se nanuma tiko ga na nomudrau tikinivolatabu taleitaki?” Keirau sa kidava sara ni sa vakarau veisau na neirau ilesilesi. Keirau na sauma yani, “O keirau qo! Moni talai keirau!”

Keirau na sega vakadua ni vakatauvatana na neirau ilesilesi makawa kei na neirau ilesilesi vou. Qori ena rawa ni vakavuna me keirau sega ni marautaka. Keirau dau saga tale ga me keirau kilai ira sara vakavinaka na mataveitacini.

Jack: Ena gauna sa oti, era sega ni vinakata eso na neirau itokani me keirau toki, era mani kaya me keirau tiko ga. Ia na gauna keirau biuti Guadeloupe kina, e kaya vei keirau e dua na tacida na ka e tukuna o Jisu ena Maciu 13:38: “Na were o vuravura.” Ni veisau gona na neirau ilesilesi, ena dei tiko ga ena neirau vakasama ni keirau se veiqaravi tiko ga ena were qori se vanua cava ga keirau tiko kina. E bibi ga me dua na yalava, era tiko kina na tamata!

Ni keirau dau yaco yani ena neirau ilesilesi vou, keirau raica nira bula rawa ena vanua qori na lewenivanua, era marau tale ga. Keirau saga gona me keirau vakamatauni keirau kina. Ena rawa ni duidui na kakana, ia keirau kania na ka era kania, keirau gunuva tale ga na ka era gunuva. Ia keirau na qarauna tiko ga na neirau bula. Keirau dau saga me vinaka tiko ga na veika keirau dau tukuna me baleta na neirau ilesilesi kece.

Marie-Line: Levu sara na ka vinaka keirau vulica vei ira na mataveitacini ena vanua qori. Au

vakasamataka sara na neirau se qai yaco yani e French Guiana. E bi na uca, keirau mani nanuma sara me keirau qai vunau ni sa siga. E tarogi au sara e dua na tacida yalewa, “Daru lako?” Au kurabui sara ga, au mai kaya yani, “Daru lako vakacava?” E kaya, “Kauta mai nomu iviu, me daru vodo basikeli.” Au vulica gona i keri meu taura tiko na iviu niu vodo basikeli. Keu sega ni vulica ya, au na sega tu ga ni lai vunau ni tau na uca!

Drau sa toki oti vaka15. Dua nomudrau ivakasala me baleta na toki?

Marie-Line: E sega ni rawarawa na toki. Ia se bibi tiko ga me vaqarai e dua na vale mo vakacegu vinaka kina ni o Iesu mai na cakacaka vakavunau.

Jack: Au dau veiveisautaka na iboro ni lomani-vale. Ena so na gauna, ni ratou kila na tacida tagane ena valenivolavola ni tabana ni keirau na sega ni dede ena dua na yalava, eratou na kaya, “Jack, kua ni boroya na vale qori!”

E dau matai sara o Marie-Line na tawa iyaya! E dau tawana kece na iyaya ena dui kateni, qai vola kina “valenisili,” “rumu ni moce,” “valenikuro,” kei na so tale. Ni keirau yaco yani ena neirau vale vou, ena rawarawa sara me keirau kila

na vanua mera biu kina na kateni. Ena vola ena kateni yadua na ka kece e tiko e loma me rawarawa na neirau vaqaraqara.

Marie-Line: E totolo ga na neirau lai tomana na neirau veiqaravi ni keirau dau tuvanaka vinaka na ka.

Drau tuvanaka vakacava na nomudrau gauna mo drau ‘vakacavara vinaka kina na nomudrau cakacaka vakaitalatala’?—2 Tim. 4:5.

Marie-Line: Keirau dau vakacegu ena Moniti me keirau vakavakarau ena soqoni. Tekivu ena Tusiti, keirau dau lako ena cakacaka vakaitalatala.

Jack: E tiko na aua lavaki me keirau rawata, ia keirau sega ni vakabibitaka qori. E bibi ga vei keirau na neirau cakacaka vakaitalatala. Keirau dau saga gona me keirau vosa vei ira kece keirau sotava ni keirau biubiu mai vale me yacova na neirau lesu mai.

Marie-Line: Me kena ivakaraitaki, au na dau tawana tu ga na tikidua ni keirau lai pikiniki. Ke keirau sega mada ga ni kaya ni keirau iVakadinadina i Jiova, era dau gole ga mai eso mera mai taroga na ivola. Ya na vuna keirau dau qarauna kina neirau itovo kei na isulusulu. Era dau raica vakalevu qori na lewenivanua.

Jack: Keirau ivakaraitaki vinaka tale ga ena neirau itikotiko. Au dau tomika na pepa, kauta na benu, rekireki tale ga ena yasa ni vale. Era dau raica qori ena so na gauna o ira keimami tiko veitikivi, era dau taroga, “E tiko qori e dua na iVolatabu?”

Drau sa dau vunau ena veivanua yawa. Bau dua na ka drau sotava e guigulecavi dredre?

Jack: E dredre eso na yalava e Guiana. Keirau dau vodo gona me 600 na kilomita e veimacawa ena gaunisala ca. Keirau na sega vakadua ni guilecava na neirau veisiko e St. Élie, ena veikauloa na Amazon. Keitou vodo lori, vodo waqa tale ga me vica vata na aua me keitou qai yaco yani. Levu vei ira i keri era dau keli koula. Era solia gona mai eso na tiki ni koula me nodra cau ena levu ni nodra vakavinavinakataka na ivola! Ena yakavi, keitou vakaraitaka vei ira e dua noda vidio. Era gole mai e levu.

Marie-Line: Ena dua na gauna se qai oti ga qo, e kerei o Jack me vunau ena iVakananumi e Camopi. Ena vinakati me keirau vodo waqa me va na aua ena Uciwai na Oyapock. Keirau marautaka dina.

Jack: E dau rerevaki ena so na gauna na kaukau ni kui ena vanua mamatia. Kila na cava! Eda qoroqoro ga nida raica tu yani na kui qori. Me kila vinaka ga o kavetani na ka me cakava. Ia e gauna marautaki dina qori! E le ono ga na iVakadinadina i Jiova, ia e rauta ni le 50 na keimami iwiliwili na tiko ena iVakananumi, wili kina eso na itaukei kei Merika!

Marie-Line: E rawa tale ga nira marautaka na ilakolako va qori na itabagone era via vakarabai-levutaka na nodra veiqaravi. Ena vinakati kina meda nuitaki Jiova, ena vaqacacotaka na noda vakabauta. Keirau dau raica vakalevu na liga i Jiova.

Levu na vosa drau sa kila. Vakacava drau kenadua ena vuli vosa?

Jack: Sega. Au vulica ga na vosa qori meu rawa ni lai vunau, meu veivuke tale ga ena ivavakoso. Au lesi meu taura na vulici ni *Vale ni Vakatawa* ena vosa vakaSranantongo,* ni se bera mada ga niu lesi ena itavi ni wili iVolatabu! Au taroga e dua na tacida tagane: “Oni taura rawa na ka au tukuna?” E kaya, “So na gauna keimami sega ni taura rawa, ia e wananavu.” Era dau veivuke vakalevu na gone. Era na tukuna vei au niu cala, ia era sega ni cakava qori na uabula. Levu dina na ka au vulica vei ira na gone.

Marie-Line: Era tiko ena dua na yalava na noqu vuli iVolatabu era vosa vakaVaranise, vakaPotukali, kei na vosa vakaSranantongo. E qai kaya vei au e dua na tacida yalewa meu caka vuli iVolatabu rawa vei koya e dredre nona vosa me qai otiti duadua o koya au kila vinaka na nona vosa. Au sa qai kila na vuna e tukuna kina qori.

Dua na siga, au vuli iVolatabu kei na dua e vosa vakaSranantongo, oti meu qai vuli kei na dua e vosa vakaPotukali. Ni sa tekivu na ikarua ni vuli iVolatabu, e kaya vei au na tacida yalewa kei-

* Era tekivuna na vosa vakaSranantongo na bobula, e veicurumaki kina na vosa vakavalagi, vakaNecaladi, vakaPotukali, kei na vosa vakaAferika.

rau veitomani, “Marie-Line, o kidava e dua na ka?” Au sa qai vakasamataka niu vosa tiko vaka-Sranantongo vua na marama ni Brazil, sega ni vosa vakaPotukali!

Era taleitaki kemudrau vakalevu o ira na mataveitacini ena veivanua drau vei qaravi kina. E rawa vakacava ni drau volekati ira na mataveitacini?

Jack: E kaya na Vosa Vakaibalebale 11:25: “Na tamata lomasavu ena rawaka.” Keirau dau tu vakarau ni vukei ira na mataveitacini. Na gauna e vakavinakataki kina na Vale ni Soqoni, era kaya vei au eso na tacida tagane: “Biuta tu qori mera qai qarava na dautukutuku ena ivavakoso.” Au kaya sara: “O yau tale ga au dautukutuku. Ke vinakati me caka eso na ka, au na via vakaitavi tale ga.” E da dau vinakata kece na gauna meda cakava ga vakataki keda eso na ka, ia keirau sega ni vinakata qori me tarova na neirau vukei ira eso tale.

Marie-Line: Keirau dau saga me keirau kila na ka era vinakata na mataveitacini. Ni keirau cakava qori, keirau kila kina na itubutubu e vinakata me dua e vakaraica na luvedrau, se me lai kau mai koronivuli. Keirau na veisautaka na neirau ituvatuva me rawa ni keirau veivuke. Ni keirau tu vakarau ni veivuke, keirau volekati ira kina na mataveitacini.

Drau vakalougatataki vakacava ni drau vei qaravi ena vanua e vinakati kina vakalevu na veivuke?

Jack: Keirau vakalougatataki dina vakalevu ni keirau vei qaravi vakatabakidua. Keirau dau marautaka na veika e bulia o Jiova. Keirau sotava na veika dredre, ia keirau lomavakacegu tu ga ni keirau raica na nodra veitokoni na mataveitacini ena vanua kece keirau lesi kina.

Niu se itabagone, au vesu e French Guiana niu tawaveitovaki. Au sega vakadua ni tadra niu na lesu tale kina ena dua na siga meu lai daukaulotu, me vakadonui tale ga meu vunau e vale-nivevesu. Sa rui lomasavu o Jiova ena levu ni nona veivakalougatataki!

Marie-Line: Au marau vakalevu niu vakuai au ena vukudra eso tale. Keirau marau ni keirau

qaravi Jiova vakatabakidua. Keirau veivolekati kina vakaveiwatini. So na gauna, ena tarogi au o Jack, “Rawa ni daru sureta e dua na veiwatini me tou mai kanavata, me rau vakayaloqagataki?” Au na kaya sara, “Au vakasamataka tale tiko ga qori!” Levu na gauna e dau tautauvata na ka keirau vakasamataka.

Jack: Se qai laurai ga qo vei au na kenisa (prostate cancer). E sega ni dau via veitalanoa-taka qori o Marie-Line. Au kaya vua: “Watiq, keu mate mada ga nimataka, au sega ni ‘mate niu sa qase sara.’ Ia au mate niu marautaka tu na noqu bula, niu kila niu vakayagataka vinaka na noqu bula ena qaravi Jiova, ena ka e yaga.” —Vkte. 25:8.

Marie-Line: E dolava vei keirau o Jiova na katuba ni vei qaravi keirau sega vakadua ni namaka. Keirau marautaka dina e levu na ka ena neirau bula. Se vanua cava ga e lesi keirau kina na isoqosoqo i Jiova, keirau na lako ni keirau vakadeitaka tu ni o Jiova ga ena tokoni keirau!

SERE 124

Dina Tiko Ga

KA ENA VULICI

E tu ena iVolatabu na ivakavuvuli meda kila kina na gauna meda vosa kina kei na gauna meda tikolo kina. Nida kila qai muria na ka e kaya na iVolatabu, ena marau o Jiova.

Gauna Cava Mo Vosa Kina?

“E [tiko] na gauna ni tikolo kei na gauna ni vosa.”

—DAUV. 3:1, 7.

ESO vei keda era dau vosa. Eso tale era galugalu. Me vaka eda raica ena tikinivolatabu e yavutaki kina na vuli qo, e tiko na gauna meda vosa kina kei na gauna meda tikolo kina. (**Wilika Dauvunau 3:1, 7.**) Ia eso na gauna, eda vinakata sara ga mera dau vosa vakalevu eso na tacida. Eso tale eda vinakata mera kua tu mada ni vosa vakalevu.

² Noda rawa ni vosa e isolisoli i Jiova. (Lako 4:10, 11; Vkta. 4:11) E vukei keda ena nona Vosa meda kila na sala meda vakayagataka vinaka kina na isolisoli qori. Eda na dikeva ena ulutaga qo eso na ivakaraitaki vakaivolatabu meda kila na gauna meda vosa kina kei na gauna meda tikolo kina. Eda na vulica tale ga na rai nei Jiova me baleta na ka eda tukuna vei ira eso tale. Meda dikeva mada e liu na gauna meda vosa kina.

GAUNA CAVA MEDA VOSA KINA?

³ E dodonu meda tu vakarau e veigauna meda tukuni Jiova kei na nona Matanitu. (Maciu 24:14; **wilika Roma 10:14.**) Nida cakava qori, eda sa vakatotomuri Jisu tiko. Dua na vuna e gole mai kina i vuravura oya me wasea na ka dina me baleti Tamana. (Joni 18:37) Ia meda nanuma tiko ni bibi tale ga na **ivakarau** ni noda vosa. Meda tukuni Jiova gona vei ira eso tale ena “yalomalua kei na veidokai dina,” meda kauaitaka tale ga na nodra rai kei na ka era vakabauta. (1 Pita 3:15) Nida cakava qori, eda na sega kina ni vosa wale ga, ia eda na vaka-

1. Na cava eda vulica ena Dauvunau 3:1, 7?

2. Na ivakatagedegede i cei me muri meda kila kina na gauna meda vosa kina kei na ivakarau ni noda vosa?

3. Me vaka e tukuni ena Roma 10:14, gauna cava meda vosa kina?

E ivakaraitaki vinaka o Apikali ni lewa vinaka na gauna me vosa kina

(Raica na parakaravu 7-8)

vulici ira. De dua ena uqeta na lomadra na ka eda tukuna.

⁴ E bibi mera kua ni tu suka na qase ni ivakoso mera vosa vakadodonu ke vinakati me vakasalataki e dua na tacida. E macala ga nira na digia na gauna veiganiti mera vosa kina vua me kua ni madua. De dua era na qai vosa vua ni sa tiko taudua. Era saga na qase mera vakaraitaka tiko ga na veidokai ena itautau ni nodra vosa. Era na sega ni tu suka ni wasea na ivakavuvuli vakaivolatabu meda vakatulewa kina vakavuku. **(Wilika Vosa Vakaibalebale 9:9.)** Na cava e bibi kina meda yaloqaqa ni vosa vakadodonu ke vinakati? Dikeva mada qo e rua na ivakaraitaki rau duidui toka. Na kena imatai e vinakati vua e dua na turaga me vakadodonutaki rau na luvena tagane. Na kena ikarua, e vinakati vua e dua na marama me vosa vakadodonu vua e dua na turaga ena qai tui.

⁵ E rua na luvena tagane na Bete Levu o Ilai, e lomani rau vakalevu. Ia erau sega ni dokai Jiova. Erau veiqaravi vakabete ena

4. Me vaka e tukuni ena Vosa Vakaibalebale 9:9, ena yaga vakacava na ka eda tukuna?

5. Na gauna cava e sega ni vosa kina vakadodonu o Ilai na Bete Levu?

valeniveitavaki, ia erau vakayagataka vakatani nodrau lewa, rau sega sara ga ni doka na isoro e cabori vei Jiova, rau doudou tale ga ni veiyacovi tawadodonu. (1 Sam. 2:12-17, 22) E tukuni ena Lawa e vola o Mosese ni dodonu me rau vakamatei na luvei Ilai, ia e vunauci rau ga vakamalua o Ilai qai vakadonuya me rau veiqaravi tiko ga ena valeniveitavaki. (Vkru. 21:18-21) Na cava na rai nei Jiova ena ka e cakava o Ilai? E kaya vua o Jiova: “Na cava o dokai rau tiko ga kina vakalevu na luvemu qai vakalalai o yau?” E qai vakatulewataka o Jiova me vakamatei rau na tagane ca qori.—1 Sam. 2: 29, 34.

⁶ E bibi dina na ka eda vulica vei Ilai. Ke da kila ni beca na lawa ni Kalou e dua na wekada se itokani, e dodonu meda vosa vua, meda tukuna vua na ivakatagedegede i Jiova. Oti meda vakadeitaka mera vukei koya na tacida e lesia o Jiova. (Jeme. 5:14) Meda kua mada ga ni vakataki Ilai, oya nida dokai ira vakasivia na tacida se wekada, sega ni o Jiova. E bibi na yaloqaqa meda vosa vua e vinakati me vakadodonutaki, ia ena yaga vakalevu. Dikeva na duidui ni ka e cakava o Ilai ni vakatauvatani kei na

6. Na cava eda vulica vei Ilai?

GAUNA MEDA VOSA KINA

- Nida tukuni Jiova vei ira eso tale, meda vosa ena “yalomalua kei na veidokai dina” (parakaravu 3)
- Nida raica e dua ni cakava tiko na ka ena rawa ni lai valavala ca bibi kina (parakaravu 8)
- Ke ra raica na qase ni dodonu me vakasalataki e dua, era na maqosataka nodra veivakavulici, era vosovoso tale ga (parakaravu 4, 9)

dua na yalewa ni Isireli na yacana o Apikali.

⁷ Na wati Apikali o Nepali, e dua na itau-keiniqelevutuniyau. Ni drovaki Tui Saula tiko o Tevita kei ira nona ilala, era lai veimaliwai kei ira na ivakatawanisipi nei Nepali, era qai taqomaka nona sipi vei ira na daubutako. Vakacava e bau vakavinavinakataka qori o Nepali? Sega. Ni kerea vua o Tevita me solia vei ratou nona tamata eso na kakana kei na wai, e cudru o Nepali qai vosataki ratou vakalialia. (1 Sam. 25:5-8, 10-12, 14) E kaya sara ga o Tevita me vakamatei ira kece na tagane ena vuvale i Nepali. (1 Sam. 25:13, 22) Ena tarovi vakacava na ivakarau vakadomobula qori? E kila o Apikali ni bibi me vosa vei Tevita. E yaloqaga gona me lai sotavi ira na le 400 na tagane era vakaiyaragi tu, era viakana ra qai cudru, me vosa tale ga vei Tevita.

⁸ Ni sotavi Tevita o Apikali, e vosa ena yaloqaga, e veidokai, e veirawai tale ga. E sega ni bale vei Apikali na leqa qori, ia e kere veivosoti vei Tevita. E kaya ni turaga vinaka, ena cakava na ka dodonu. E nuitaka na veivuke i Jiova o Apikali. (1 Sam. 25:24, 26, 28, 33, 34) E bibi meda yaloqaga tale ga vakataki Apikali ni vosa vakadodonu vua e dua ke da raica ni cakava tiko e dua na ka ena rawa ni lai ivalavala ca bibi kina. (Same 141:5) E bibi meda veidokai, meda doudou tale ga. Nida veivakasalataki ena yalololoma ena gauna e vinakati kina, eda vakaraitaka nida itokani dina.—V kai. 27:17.

⁹ E bibi sara vei ira na qase ni ivavakoso mera yaloqaga ni vosa vei ira na lewe ni ivavakoso era butucala. (Kala. 6:1) Era yalomalumu na qase nira kila nira sega ni uasivi, ena rairai vinakati tale ga mera dau

7. Na cava e lai vosa kina vei Tevita o Apikali?

8. Na cava eda vulica ena ivakaraitaki nei Apikali?

9-10. Na cava mera nanuma tiko na qase nira veivakasalataki?

vakasalataki ena so na gauna. Ia qori ena sega ni tarova nodra vakadodonutaka e dua ke vinakati. (2 Tim. 4:2; Taito 1:9) Nira veivakasalataki, era saga mera vakayagataka vinaka na isolisoli ni vosa mera maqosataka kina nodra veivakavulici, mera vosovoso tale ga. Era lomani koya e cala, qori e uqeti ira mera veivuke. (V kai. 13:24) Ia e bibi duadua mera dokai Jiova, oya nira tutaka nona ivakatagedegede, mera taqomaka tale ga na ivavakoso.—Caka. 20:28.

¹⁰ Eda sa vulica mai na gauna meda vosa kina. Ia ena so na gauna, e vinaka meda kua ni tukuna e dua na ka. Na cava ena rairai dredre kina qori?

GAUNA CAVA MEDA TIKOLO KINA?

¹¹ E dau dredre meda lewa vinaka noda vosa. E vakayagataka na dauvola iVolatabu o Jemesa e dua na vosa vakatautauvata veiganiti me vakamacalataka na sasaga e vinakati kina. E kaya: “Ke dua e sega ni tarabe ena vosa, e uasivi o koya, ni rawa tale ga ni varaeletaka na yagona taucoko.” (Jeme. 3:2, 3) E dau biu na varaele ena ulu kei na gusu ni ose. Ena dre na kena dali o koya e vodo ose ke vinakata me vagolea se me tu vakadua. Ke sega ni taura vinaka na dali qori, ena cici vakalialia na ose, ena rawa ni lai mavoa, vaka kina o koya e vodo tiko. Ke da sega tale ga ni lewa vinaka noda vosa, ena rawa ni vakavuna e levu na leqa. Meda dikeva mada e vica na ituvaki meda ‘dreta kina noda dali’ meda tarova noda vosa.

¹² Na cava mo cakava ke kila tiko e dua na tacida eso na itukutuku e sega ni dodonu me vakatakilai? Kena ivakaraitaki, ke

11. Na vosa vakatautauvata cava e vakayagataka o Jemesa? Cava e veiganiti kina?

12. Gauna cava meda ‘dreta kina noda dali’ meda tarova noda vosa?

GAUNA MEDA TIKOLO KINA

- Nida via tukuna na itukutuku matailalai me baleta na sala e qaravi kina noda cakacaka ena veivanua e vakatabui tu (parakaravu 12)
- Nida kila tiko eso na itukutuku me baleta na ivavakoso e dodonu me taqomaki (parakaravu 13-14)

o sotava e dua na tacida e gole mai na vanua e vakatabui kina noda cakacaka, o na via taroga se qaravi tiko vakacava noda cakacaka ena vanua ya? E macala ga ni vinaka nomu inaki. Eda lomani ira na tacida, eda kauaitaka na kedra ituvaki. Eda via masulaki ira tale ga. Ia ena ituvaki qo, e vinaka meda ‘dreta noda dali’ meda tarova noda vosa. Ke da saga me vakacila e dua na tacida eso na itukutuku vuni, e dusia ga nida sega ni lomani koya kei ira na tacida era vakanuini tu vua me taqomaka na itukutuku qori. Eda sega ni via kuria na veika dredre era sotava tiko na tacida ena veivanua e vakatabui kina noda cakacaka. Ena sega tale ga ni vinakata e dua na tacida ena vanua qori me vakacila na sala era qarava tiko kina na nodra cakacaka vakaitalatala se so tale na itavi vaka- yalo.

¹³ E bibi dina mera muria na qase ni ivakoso na ivakavuvuli ena **Vosa Vakaibalebale 11:13** oya mera kua ni vakacila na itukutuku vuni. (**Wilika.**) E sega ni rawarawa qori, vakabibi vei ira na qase era vakawati. Ena dei nodrau vakawati na veiwatini ni rau dau veivosaki, rau tukuna na nodrau rai, na lomadrau, kei na ka erau nuiqawaqawataka. Ia e kila tiko na qase ni sega ni dodonu me vakacila na kedra itukutuku “vuni” na lewe ni ivakoso. Ke vakacila, ena sega ni nuitaki, vakaleqa tale ga na kena irogorogo. E sega ni dodonu mera dau “vosavosarua,” se veidabui na tacida era lesi ena itavi ena ivakoso (1 Tim. 3:8, vmr.) Kena ibalebale era na sega ni veivakacalai se taleitaka na kakase. Ke lomani watina na qase ni ivakoso, ena sega ni kuria nona icolacola ni tukuna vua na itukutuku e sega ni dodonu me kila.

13. Me vaka e tukuni ena Vosa Vakaibalebale 11:13, na cava mera cakava na qase? Na vuna?

¹⁴ E rawa ni vukea na qase ni ivakoso o watina me vinaka tiko ga na kena irogorogo. Ena sala cava? Me kua ni vakasaurarataki koya me talanoataka na itukutuku e dodonu me maroroya. Ni cakava qori o yalewa, e vakaraitaka nona veitokoni, e dokai ira tale ga era talaucaka na lomadra vei watina. O koya e bibi sara ni vakamarautaki Jiova ni uqeta tiko na veiyaloni kei na duavata ena ivakoso.—Roma 14:19.

CAVA NA RAI I JIOVA ENA KA EDA TUKUNA?

¹⁵ Levu na ka eda vulica ena ivola i Jope me baleta na ivakarau ni noda vosa, kei na gauna meda vosa kina. E sotava o Jope e levu na ituvaki mosimosi, oti qori ratou gole mai e va na tagane me ratou vakacegui koya, me ratou vakasalataki koya tale ga. Dua na gauna balavu nodratou mai galu tu ga. E qai macala ena ka eratou tukuna e muri na tolu na tagane o Elifasi, Pilitati, kei Sofa ni ratou sega ni bau vakasamataka ena gauna qori na sala me ratou vukei Jope kina. Eratou vakasamataka ga na sala me ratou vakalewai koya kina. Eratou tukuna eso na itukutuku dina, ia e levu na ka eratou tukuna me baleti Jope kei Jiova e veibeci, e sega tale ga ni dina. Eratou vakalewai Jope vakaca. (Jope 32:1-3) E vakacava na rai nei Jiova ena ka ratou cakava na tolu na tagane qori? E waqa sara ga na nona cudru. E kaya ni ratou lialia, e qai tukuna me ratou keri Jope me masulaki ratou.—Jope 42:7-9.

¹⁶ E vica na ka eda vulica ena nodratou ivakaraitaki ca o Elifasi, Pilitati kei Sofa. Kena imatai, meda kua ni vakalewai ira na

14. E rawa ni vukea vakacava na qase ni ivakoso o watina me vinaka tiko ga na kena irogorogo?

15. E vakacava na rai nei Jiova vei ratou na tolu na itokani i Jope? Na vuna?

16. Na cava eda vulica ena nodratou ivakaraitaki ca o Elifasi, Pilitati, kei Sofa?

tacida. (Maciu 7:1-5) Ia e dodonu meda dau rogoci ira vinaka ni bera nida vosa. Qori ga na sala eda na kila vinaka kina na kedra ituvaki. (1 Pita 3:8) Kena ikarua, meda vosa vakayalovinaka, me dina tale ga na ka eda tukuna. (Efeso 4:25) Kena ikatolu, e kauaitaka vakalevu o Jiova na ka eda dau tukuna vei ira eso tale.

¹⁷ O Ilaiu e ikava ni tagane me mai sikovi Jope, e wekai Eparama. E vakarorogo vinaka o Ilaiu ni vosa tiko o Jope kei ratou na tolu na tagane. Nona vakarorogo vinaka, e rawa ni vakasalataki Jope kina vakayalololoma, vakadodonu tale ga. E veisautaka kina o Jope na nona ivakarau ni rai. (Jope 33:1, 6, 17) E bibi duadua vei Ilaiu me vakarokorokotaki Jiova, sega ni o koya se dua tale. (Jope 32:21, 22; 37:23, 24) Na cava eda vulica vei Ilaiu? Kena imatai, ni tiko na gauna meda galu kina qai vakarorogo. (Jeme. 1:19) Kena ikarua, nida vakasalataki e dua, me noda inaki levu duadua me vakarokorokotaki o Jiova, sega ni o keda.

¹⁸ Eda vakaraitaka nida doka na isolisoli ni vosa nida muria na ivakavuvuli vaka-

17. Na cava eda vulica vei Ilaiu?

18. Eda na vakaraitaka vakacava nida doka na isolisoli ni vosa?

ivolatabu me baleta na ivakarau ni noda vosa, kei na gauna meda vosa kina. E uqeti vakalou na Tui vuku o Solomoni me vola: “E vaka na yapolo koula ena iyaya ceuti ena siliva na vosa e tau ena gauna donu.” (V kai. 25:11) Ena rawa vakacava ni vaka na yapolo koula na noda vosa? Oya nida rogoca vinaka na ka era tukuna eso tale qai vakasama rawa ni bera nida vosa. Ena yaga na ka eda tukuna, ena rogo vinaka tale ga. Qori na sala ena veiuqeti kina na ka eda tukuna, ena vakamarautaki Jiova tale ga, ke da mani vosa vakalevu se sega. (V kai. 23:15; Efeso 4:29) Qori e sala vinaka duadua meda vakaraitaka kina nida vakavinavinakataka na isolisoli ni Kalou qo!

IVAKAMACALA NI IYALOYALO Tabana e 19: E vakamasuti Tevita o Apikali ena gauna veiganiti, e yaga vakalevu na ka e cakava. **Tabana e 20:** E raica e dua na tacida yalewa ni dodonu me vakasalataki e dua. E vakatututaka tiko e dua na tacida tagane na veika me baleta na bula savasava.

Tabana e 21: Erau sega ni tukuna na veiwatini qo na itukutuku me baleta na noda cakacaka ena vanua e vakatabui tu. E qarauna na qase ni ivavakoso me kua ni dua e rogoca na itukutuku e sega ni dodonu me vakatakilali me baleta na ivavakoso.

O NA SAUMA VAKACAVA?

■ Na gauna cava meda vosa kina?

■ Na gauna cava meda tikolo kina?

■ Na cava o vulica ena vica na ivakaraitaki vakaivolatabu ena ulutaga qo?

SERE 109

Loloma Mai vu
ni Lomada

KA ENA VULICI

E kaya o Jisu ni loloma e kedra ivakatakilakila na lotu vaKarisito dina. Nida lomani ira na tacida, eda na sega ni veivakaduiduitaki, eda na dau veiyaloni, veikauaitaki tale ga. Ena sega ni rawarawa qori ena so na gauna. Ena vulici ena ulutaga qo eso na vakatutu meda veilomani tiko ga kina vakalevu mai vu ni lomada.

Meda Veilomani Vakalevu

‘Moni veilomani vakalevu mai vu ni lomamuni.’—1 PITA 1:22.

ENA bogi me mate kina o Jisu, e tukuna vei ratou nona tisaipeli e dua na ivakaro matata. E kaya: “Mo dou veilomani me vaka ga na noqu lomani kemudou.” Oti e tukuna: “Na ka qo era na kila kece kina ni dou noqu tisaipeli, ke dou veilomani.”—Joni 13:34, 35.

² E kaya o Jisu ni na rawarawa nodra kilai na nona tisaipeli dina **ke** ra vakatotomuria na loloma e vakaraitaka. E bibi dina qori ena imatai ni senitiuri, vaka kina nikua. Io, e vinakati meda veilomani ke mani dredre mada ga!

³ Nida sega ni uasivi, ena ka ni sasaga meda veilomani vakalevu. Ia e bibi meda saga meda vakatotomuri Karisito. Eda na vulica ena ulutaga qo na sala e uqeti keda kina na loloma meda veiyaloni, meda kua ni veivakaduiduitaki, meda veikauaitaki tale ga. Ni o vulica tiko na ulutaga qo, mo taroga: ‘Na cava au vulica vei ira na tacida era veilomani tiko ga ni dredre na bula?’

MO DAU VEIYALONI

⁴ E vakavulica o Jisu ni bibi meda veiyaloni se veivakameautaki kei na tacida e rarawataki keda tiko ena dua na

1. Na ivakaro matata cava e tukuna o Jisu vei ratou nona tisaipeli? (Raica na iyaloalo ena waqana.)
2. Na cava e bibi kina meda veilomani?
3. Na cava eda na vulica ena ulutaga qo?
4. Me vaka e tukuni ena Maciu 5:23, 24, na cava meda veivakameautaki kina kei na tacida e rarawataki keda tiko ena dua na ka?

ka. (**Wilika Maciu 5:23, 24.**) E kaya ni bibi me vinaka noda veimaliwai ke da via vakamarautaka na Kalou. E marau gona o Jiova nida saga ena noda vinaka taucoko meda veiyaloni kei ira na tacida. Ena sega ni vakadonuya noda veiqaravi ke da katonu tiko ga na ca, da qai sega ni via veivakameautaki.—1 Joni 4:20.

⁵ Ena rairai dredre meda veivakameautaki. Na vuna? Dikeva na ivakaraitaki nei Marika.* Dua na ka nona cudru ni vakalewai koya e dua na tacida, e tukuni koya vakaca vei ira ena ivakakoso. Na cava e qai cakava o Marika? E kaya, “Au katakata sara ga au qai vosataki koya.” Ia e veivutunitaka tale o Marika na ka e cakava, e qai saga me kere veivosoti vua na tacida ya me rawa ni rau veiyaloni tale. Ia e sega ni via veivakameautaki na

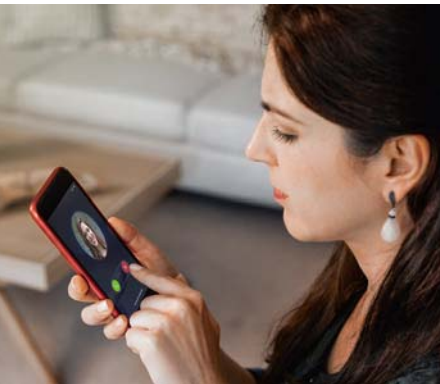
* Sa veisau eso na yaca ena ulutaga qo.

5. Na cava e dredre kina me veivakameautaki e dua na tacida?

tacida ya. E nanuma kina o Marika, ‘Na cava **meu** saga kina me keirau veiyaloni ke bese tu mada ga?’ Ia e uqeti koya na nodratou ivakatawa ni tabacakacaka me kua ni soro. Na cava e qai cakava o Marika?

⁶ Ni vakasama vinaka o Marika, e liaca ni sega ni yalomalumalumu, sa vaka me yalododonu tiko vakasivia. E kila gona ni bibi me veisautaka nona ivakarau ni rai. (Kolo. 3:8, 9, 12) E yalomalumalumu me lai raica tale na tacida ya qai kere veivosoti. E volavola tale ga vua o Marika me tukuna ni rarawataka nona vosa vakaukaua, e vinakata sara ga me rau veitokani tale. E solia mada ga vua o Marika eso na iloloma lalai e nanuma ni na taleitaka. Ia ka ni rarawa ni cudru tiko ga na tacida ya. E mani muria ga o Marika na ka e tukuna o Jisu oya me lomani tacina, me

6. (a) E saga vakacava o Marika me veiyaloni? (b) E muria vakacava o Marika na Kolosa 3:13, 14?

Ena rairai vinakati meda saga e levu na sala meda veiyaloni kina (Raica na parakaravu 7-8)

Nida lomani ira vakalevu na “mataveitacini kece,” eda na sega ni veivakaduīduītaki

(Raica na parakaravu 12-13)

dau veivosoti tale ga. **(Wilika Kolosa 3: 13, 14.)** Ke ra sega mada ga ni ciqoma eso noda sasaga meda veiyaloni, na loloma dina vaKarisito ena uqeti keda meda veivosoti tiko ga, eda na masulaka meda veiyaloni tale.—Maciu 18:21, 22; Kala. 6:9.

⁷ E uqeti keda o Jisu meda cakava tiko ga na ka eda vinakata me caka vei keda. E tukuna tale ga meda kua ni lomani ira ga era lomani keda. (Luke 6: 31-33) De dua o se sega ni sotava qo, ia vakacava ke dau yawaki iko e dua ena ivavakoso, e sega ni dau via vakabula vei iko? Qori na ka e sotava o Lara. E kaya: “E sega ni dau kauaitaki au e dua na tacida yalewa, au sega ni kila na vuna. Au tikotiko vakaca, qai sega ni marautaka na soqoni.” E nanuma o Lara: ‘E sega ni dua noqu cala. E levu tale ga ena ivavakoso era kaya ni vaka e duatani

7. (a) Na cava e uqeti keda o Jisu meda cakava?
(b) Na ituvaki dredre cava e sotava e dua na tacida yalewa?

tiko nona ivukivuki na tacida yalewa qo.’

⁸ E saga o Lara me veiyaloni. E masuti Jiova qai tuvanaka me rau lai veitalanoa kei na tacida yalewa ya. Rau veitalanoa-taka nodrau leqa, rau veimokomoko, rau mai veiyaloni tale. E totoka sara ga na ka kece. Ia e kaya o Lara: “E baci vakaraitaka tale na tacida yalewa qo na ivukivuki ya. Au yalolilai sara ga.” E nanuma o Lara ni na qai marau ga ke veisautaka na tacida yalewa ya nona ivakarau ni rai. Ia e liaca ni na vinaka me lomani koya tiko ga, me ‘yalorawarawa tale ga ni vosoti’ koya. (Efeso 4:32–5:2) E kila o Lara ni loloma dina vaKarisito “e sega ni katona na ca. E ubia na ka kece, e vakabauta na ka kece, e nuitaka na ka kece, e vosota na ka kece.” (1 Kor. 13:5, 7) E qai lomavakacegu tale o Lara. Toso na gauna sa qai veikauaitaki tale na tacida yalewa ya. Ni o saga tiko ga mo veiyaloni kei ira na tacida, mo lomani

8. Na cava e cakava o Lara me veiyaloni kina? Cava eda vulica ena nona ivakaraitaki?

ira tale ga, o na nuidei ni ‘tiko vata kei iko na Kalou dauloloma qai dauveivakacegui.’—2 Kor. 13:11.

MO KUA NI VEIVAKADUIDUITAKI

⁹ E sega ni dau veivakaduiduitaki o Jiova. (**Wilika Cakacaka 10:34, 35.**) Nida sega ni veivakaduiduitaki, eda vakaraitaka nida luvena. Eda na muria na ivakaro meda lomani ira na kainoda me vaka noda lomani keda, eda na saga tiko ga meda veiyaloni vakamataveitacini.—Roma 12:9, 10; Jeme. 2:8, 9.

¹⁰ Eso ena rairai dredre mera kua ni veivakaduiduitaki. Kena ivakaraitaki, dikeva na ka e sotava e dua na tacida yalewa o Ruci. Ni se itabagone, e rarawataka na ka e cakava e dua mai na dua tale na matanitu. Cava e yaco? E kaya o Ruci: “Au sa dau cata tu ga na ka kece me baleta na matanitu qori. Au nanuma nira tautauvata kece, o ira mada ga na mataveitacini.” E valuta vakacava o Ruci na raicala qori?

¹¹ E kila o Ruci ni na vinakati na sasaga me valuta nona raicala. E wilika na irogo kei na itukutuku ni vanua qori ena *iVolaniyabaki*. E kaya: “Au saga me donu noqu rai me baleti ira mai na vanua qori. Au sa qai raica nodra gumatua na tacida mera qaravi Jiova. Au liaca ni o ira qo era lewe tale ga ni mataveitacini e vuravura raraba.” Toso na gauna, e kila o Ruci ni vinakati me cakava eso tale na ka. E kaya: “Niu sotavi ira na mataveitacini mai na vanua qori, au dau saga sara ga meu kauaitaki ira. Au vei-

talanoa kei ira qai saga me keimami veikilai vinaka.” Cava e yaco? E kaya o Ruci: “Toso na gauna, au sa sega tale ni raicala-taki ira.”

¹² Eso era sega ni kila nira sa veivakaduiduitaki tiko. Kena ivakaraitaki o Sera, e nanuma ni sega ni veivakaduiduitaki ena ka e vauca na matatamata, rawaka vakailavo se itavi ena isoqosoqo. Ia e kaya: “Au qai liaca niu veivakaduiduitaki tiko.” Ena sala cava? Eratou vuli vinaka kece na vuvale i Sera, e dau vinakata gona me veimaliwai ga kei ira na vuli vinaka. Dua na gauna, e kaya mada ga vei nona itokani: “Au dau veimaliwai ga kei ira na tacida era vuli vinaka.” E macala gona ni vinakati me veisautaka nona rai. Ena sala cava?

¹³ E qai vukei Sera e dua na ivakatawa ni tabacakacaka me dikeva tale nona rai. E kaya: “E vakavinavinakataka noqu veiqaravi ena yalodina, na totoka ni noqu ivakamacala ena soqoni, kei na noqu kilaka vakaivolatabu. E kaya ni gauna eda mai kila kina e levu na ka, ena vinakati tale ga meda bucina na itovo vaKarisito me vaka na yalomalumulumu kei na yalololoma.” E muria sara o Sera nona ivakasala na ivakatawa ni tabacakacaka. E kaya: “Au liaca ni bibi duadua meda dau yalovinaka, da yalololoma tale ga.” Cava e yaco? E tekivu veisau nona rai me baleti ira na mataveitacini. E kaya: “Au saga meu kila na itovo cava e taleitaka vei ira o Jiova.” Vakacava o keda? Meda kua vaka-dua ni nanuma nida uasivi ira eso tale ena vuku ni noda rawaka vakavuli! Ke da lomani ira vakalevu na “mataveitacini

9. Me vaka e tukuni ena Cakacaka 10:34, 35, na cava meda kua kina ni veivakaduiduitaki?

10-11. E valuta vakacava e dua na tacida yalewa na raicala?

12. Na cava nona malumulumu o Sera?

13. Na cava eda vulica ena nona veisautaka o Sera nona rai?

“E liu au dau tu suka
meu veikauaitaki,
ia dua na ka noqu
marau niu veisautaka
noqu rai”
(Raica na parakaravu 16)

kece,” eda na sega ni veivakaduiduitaki.
—1 Pita 2:17.

MO DAU VEIKAUAITAKI

¹⁴ E dau marau sara ga o Jiova nida veikauaitaki. **(Wilika Iperiu 13:16.)** E okata qori me tiki ni noda sokalou, vaka-bibi nida vukei ira na vakaleqai. (Jeme. 1: 27; 2:14-17) E uqeti keda gona na iVola-tabu meda “dau veikauaitaki.” (Roma 12:13) Nida veikauaitaki, eda vakaraitaka noda kauai dina, noda loloma kei na noda veivolekati. E marau o Jiova nida wasea na kakana, na ka meda gunuva, se noda vakayagataka vei ira noda gauna. (1 Pita 4:8-10) Ia e tiko eso na ka e rawa ni vakadredretaka meda veikauaitaki.

¹⁵ Eda na rairai sega ni veikauaitaki ena vuku ni keda ituvaki. Dikeva nona ivaka-

14. Me vaka e tukuni ena Iperiu 13:16, cava na rai nei Jiova nida veikauaitaki?

15-16. (a) Na cava e dredre kina mera veikauaitaki eso? (b) Cava e uqeti Eta me veikauaitaki?

raitaki e dua na yada o Eta. Ni bera ni mai iVakadinadina i Jiova, e sega ni dau taleitaka me veimaliwai vakalevu. E nanuma ni na vinaka cake nodra ivakarau ni veikauaitaki eso tale.

¹⁶ Ia e veisautaka nona rai ni sa mai iVakadinadina i Jiova. E saga me dau veikauaitaki. E kaya: “Ni tara neimami Vale ni Soqoni vou, e kaya e dua na qase ni ivavakoso ni rau gole tiko mai e dua na veiwatini me rau mai tarataravaki. E kerea gona na qase ni ivavakoso keu rawa ni vakaicilitaki rau me rua na macawa. Au vakasamataka sara nona vakalougatataka na yada ni Sarifaci o Jiova.” (1 Tui 17:12-16) E mani vakadonuya o Eta me veivakaicilitaki. Vakacava e vakalougatataki? E kaya: “E qai toso na rua na macawa qori me lai rua na vula. Keitou veivolekati ena gauna qori.” Dua tale na sala e vakalougatataki kina o Eta oya ni sa levu nona itokani voleka ena ivavakoso. E sa painia tiko ena gauna qo, e dau marau-

taka tale ga nodra gadivi koya yani i vale na tacida era cakacaka vakavunau vata. E kaya: “Au marau niu soli ka! Au vakalougatataki tale ga kina vakalevu.”—Iper. 13: 1, 2.

¹⁷ De dua eda sa veikauaitaki tiko, ia vakacava eda rawa ni vakavinakataka? Kena ivakaraitaki, erau dau veikauaitaki o Luke kei watina. Erau dau suretirau nodrau itubutubu, ira na wekadrau, itokani voleka, na ivakatawa tale ga ni tabacakacaka kei watina. Ia e kaya o Luke, “Keirau liaca ni keirau sureti ira tiko ga keimami veivolekati.” Erau qai vakavinakataka vakacava o Luke kei watina nodrau veikauaitaki?

¹⁸ Rau qai veisautaka nodrau rai o Luke kei watina ni rau vakasamataka na vosa i Jisu: “Ke dou lomani ira ga era lomani kemudou, na cava na betena?” (Maciu 5:45-47) Erau liaca ni vinakati me rau vakatotomuri Jiova, ni dau lomasavu vei keda kece. Erau mani tuvanaka me rau sureti ira na mataveitacini rau se

17. Na cava e liaca o Luke kei watina?

18. Erau vakavinakataka vakacava o Luke kei watina nodrau veikauaitaki?

sega ni bau sureta. E kaya o Luke: “Keimami marautaka dina na gauna qori. Keimami vakayaloqataki kece, keimami veivolekati vakamataveitacini, veivolekati tale ga kei Jiova.”

¹⁹ Eda sa vulica mai ni noda veilomani vakalevu ena uqeti keda meda dau veiyaloni, meda kua ni veivakaduiduitaki, meda veikauaitaki tale ga. Meda valuta mada ga na raicala da qai lomani ira tiko ga vakalevu na tacida mai vu ni lomada. Nida cakava qori, eda na marau, eda vakaraitaka tale ga nida tisaipeli dina i Jisu.—Joni 13:17, 35.

19. Eda na vakaraitaka vakacava nida tisaipeli i Jisu? Cava o vakadeitaka mo cakava?

IVAKAMACALA NI IYALOYALO **Tabana e 25:** E dreve nona sasaga na tacida yalewa qo me veivakameautaki, ia e sega ni soro. Ni sasaga tiko ga me vakaraitaka na loloma, rau sa qai veiyaloni tale. **Tabana e 26:** E nanuma na tacida itabaqase qo nira yawaki koya tiko eso ena ivavakoso. **Tabana e 28:** E tu suka na tacida yalewa qo me veikauaitaki ia e veisautaka nona rai, e marau kina vakalevu.

EDA NA VAKARAITAKA VAKACAVA NIDA VEILOMANI VAKALEVU . . .

■ nida dau veiyaloni?

■ nida sega ni veivakaduiduitaki?

■ nida veikauaitaki?

Me ikuri ni ka e tukuna na iVolatabu, na ivakadinadina cava tale e dusia nira tu vakabobula na Isireli e Ijipita?

E kaya na iVolatabu ni ratou biuti Kenani o Jekope kei na nona vuvale me ratou toki i Ijipita, sa tiko kina o Josefa nira volitaki koya e kea na kai Mitiani. Era lai tiko e Koseni na vuvale nei Jekope ena vanua buca na Naile. (Vkte. 47:1, 6) Era “le levu tiko ga [na Isireli] ra kaukau sara.” Era domobulataki ira na Isireli na kai Ijipita, era mani vakasaurarataki ira mera bobula.—Lako 1:7-14.

Era kaya eso na dauvakalelewa nikua ni italanoa vakaivolatabu qori e itukuni ga. Ia e tiko na ivakadinadina nira tu vakabobula ena gauna makawa e Ijipita na kawa i Semi.*

Kena ivakaraitaki, era raica na daukelikeli eso na irusarusa ni koro ena vualiku kei Ijipita. E kaya o Dr. John Bimson ni vakadinadinataki ni rauta ni 20 se sivia na itikotiko qori e nodra na kawa i Semi. E kaya tale ga o James K. Hoffmeier, e dua e dau dikeva na veika makawa e Ijipita: “Ena rauta na 1800 ina 1540 B.G.V., era taleitaka mera toki i Ijipita o ira mai Esia era vosataka nodra vosa na kawa i Semi, ni vanua rairai vinaka.” E tomana:

* Qo o ira na kawa i Semi, e dua vei ratou na luvei Noa. Kena irairai nira kawa i Semi o ira na Ilama, kai Asiria, kai Kalitia makawa, ira na Iperiu, kai Siria kei na levu na yavusa e Arapea.

“Qori tale ga na gauna era bula kina na Peteriaki, e veidonui vinaka kei na gauna kei na ituvaki e vakamacalataki ena Vakatekivu.”

E laurai tale e dua na ivakadinadina ena ceva kei Ijipita. E laurai e dua na ivolavivigi makawa mai na 2000– 1600 B.G.V., e volai tu kina na yacadra eso na bobula era veiqaravi ena dua na vuvale ena ceva kei Ijipita. Sivia ni 40 na yaca qori era kawa i Semi. O ira na dauveiqaravi se bobula qori era daunivakasaqa, dautalitali, era daucakacaka tale ga. E kaya o Hoffmeier: “Ke cakacaka ena dua na vuvale e Thebaid [ceva kei Ijipita] e sivia ni 40 na kawa i Semi, kena ibalebale e dua na iwiliwili levu sara era tiko e Ijipita, vakabibi ena Vanua Buca.”

E vola e dua na daukelikeli o David Rohl ni “tu ena iVolatabu” na yacadra eso na bobula qori. Kena ivakaraitaki, e volai tu ena ivolavivigi eso na yaca e tautauvata kei Isikari, Aseri, kei Sifira. (Lako 1:3, 4, 15) Sa qai kaya o Rohl: “Qori e ivakadinadina nira tiko vakabobula na Isireli mai Ijipita.”

E kaya o Dr. Bimson: “E tiko na ivakadinadina vinaka ni italanoa vakaivolatabu ni nodra tu vakabobula na Isireli e Ijipita kei na nodra biubiu.”

O cei o ira na ovisa ni nodra valenisoro na Jiu? Na cava era qarava?

E levu na itavi era qarava na Livai era sega ni bete, me vaka na ovisa. E liutaki ira na ivakatawa ni valenisoro. Qo na ka e vola o Philo, e dua na Jiu dauvolaivola, me baleta na nodra itavi: “Eso vei ira [na Livai] era yadrava na katuba ni valenisoro. Eso tale era yadrava na mata ni tikina tabu ni valenisoro mera kua ni curu kina na sega ni vakadonui, ke ra sega mada ga ni nakita. Eso tale era dau wavoki ena valenisoro mera yadrava, era dau veisau yadra ena bogi kei na siga.”

O ira na lewe ni Sanadrini e rawa nira kerei ira na ovisa qori mera vukei ira. Qori duadua ga na ilawalawa Jiu e vakadonuya na matanitu o Roma mera vakaiyaragi.

E vakamacalataka e dua na dauvaka-

didike o Joachim Jeremias, ni gauna era vesuki Jisu kina na ovisa, e taroga na vuna era sega ni vesuki koya kina ni veivakavulici tiko ena valenisoro (Maciu 26:55). Kena ibalebale, e rawa ga ni taroga qori o Jisu ni kila nira ovisa ni valenisoro. E vakabauta na dauvakadidike qori ni o ira na talai vakavica mera vesuki Jisu era ovisa tale ga. (Joni 7:32, 45, 46) Dua na gauna e muri, e talai na ivakatawa ni valenisoro kei na vica na ovisa mera kauti ratou mai na yapositolo ina Sanadrini. Kena irairai ni o ira na ovisa era yarataki koya tale ga na yapositolo o Paula mai na valenisoro.—Caka. 4:1-3; 5:17-27; 21:27-30.

ENA ITABATABA QO

Ulutaga ni Vuli 10: Me 4-10 2

Nomu Lomani Jiova ena Uqeti Iko Mo Papitaiso

Ulutaga ni Vuli 11: Me 11-17 8

O sa tu Vakarau Mo Papitaiso?

ITALANOA NI NONA BULA 14

“O Keirau Qo! Moni Talai Keirau!”

Ulutaga ni Vuli 12: Me 18-24 18

Gauna Cava Mo Vosa Kina?

Ulutaga ni Vuli 13: Me 25-31 24

Meda Veilomani Vakalevu

O BAU KILA? 30

Me ikuri ni ka e tukuna na iVolatabu, na ivakadinadina cava tale e dusia nira tu vakabobula na Isireli e Ijipita?

TARO NA DAUWILIWILI 31

E sega ni volitaki na ivola qo, ia e dua na tiki ni cakacaka ni vuli iVolatabu ena vuravura raraba e tokoni ena cau. Ke oni via cau, moni rai ena [donate.jw.org](https://www.jw.org).

Na tikinivolatabu kece e lavetaki mai na iVolatabu-Vakadewa ni Vuravura Vou, vakavo ga ke vakatakilai toka.

The Watchtower (ISSN 0043-1087) March 2020 is published by Watchtower Bible and Tract Society of New York, Inc.; Harold L. Corkern, President; Mark L. Questell, Secretary-Treasurer; 1000 Red Mills Road, Wallkill, NY 12589-3299. © 2019 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. Printed in Japan.

ULUTAGA ENA JW.ORG

VAKATOTOMURIA NODRA VAKABAUTA

“Au na Sega ni Soro ena Noqu Yalodina!”

Ena vukei keda vakacava na italanoa i Jope ke da sotava na leqa, ituvaki dredre, se so tale na ka e vakatovolei kina noda yalodina?

Rai ena [IVAKAVUVULI VAKAIVOLATABU > VAKABAUTA NA KALOU > VAKATOTOMURIA NODRA VAKABAUTA](#).

BULA VAKAIDEWADEWA SE BULI?

Veivakadrukai na Ucu ni Koli

E uqeti ira vakacava na saenitisi nodra dikeva na kaukaua ni nodra rawa ni boica na ka na koli?

Rai ena [IVAKAVUVULI VAKAIVOLATABU > VEIKA VAKASAENISI & NA IVOLATABU > BULA VAKAIDEWADEWA SE BULI?](#)

IVALOYALO ENA WAQANA:

Ena iotioti ni bogi nei Jisu kei ratou na nona yapositolo, e vakabibitaka me ratou veilomani (Raica na ulutaga ni vuli 13, parakaravu 1-2)

Rai ena [jw.org](https://www.jw.org)® website, se scan na code qo

W20.03-FN
191107